

Готельно-ресторанна справа

УДК 911.3:30/33 (477.8)

Лужанська Тетяна Юріївна

*кандидат географічних наук, доцент,
доцент кафедри географії та суспільних дисциплін
Мукачівський державний університет*

Luzhanska Tetyana

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Geography and Social Sciences
Mukachevo State University
ORCID: 0000-0003-0709-8293*

Молнар-Бабіля Джосія Імріївна

*кандидат хімічних наук, доцент,
доцент кафедри готельно-ресторанної та музейної справи
Мукачівський державний університет,
доцент кафедри біології та хімії
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II*

Molnar-Babilya Josiah

*Candidate of Chemistry Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Hotel, Restaurant and Museum Affairs
Mukachevo State University,
Associate Professor of the Department of Biology and Chemistry
Transcarpathian Hungarian Institute named after Ferenc Rakocza II
ORCID: 0000-0003-1063-013X*

Лета Василь Васильович

*кандидат географічних наук,
доцент кафедри географії та суспільних дисциплін
Мукачівський державний університет*

Leta Vasyl

*Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor of the
Department of Geography and Social Sciences
Mukachevo State University
ORCID: 0000-0001-9111-7121*

П'ятка Наталія Степанівна

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри географії та суспільних дисциплін
Мукачівський державний університет*

Pyatka Nataliya

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Geography and Social Sciences
Mukachevo State University
ORCID: 0000-0003-4371-9560*

**РОЗВИТОК БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ КУРОРТНИХ ПОСЕЛЕНЬ
КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ
DEVELOPMENT OF BALNEOLOGICAL RESORT SETTLEMENTS OF
THE CARPATHIAN REGION**

Анотація. Вступ. Досліджено питання розвитку основних бальнеологічних курортних поселень Карпатського регіону. В дослідженні використані загальнонаукові методи, зокрема аналітичний метод, методи порівняння та узагальнення. Окреслено передумови пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування та оздоровлення Карпатського регіону. Доведено, що Карпатський регіон виступає головним центром бальнеолікування в Україні. Результати даного дослідження сприяють глибшому розумінню процесів становлення та

подальшого розвитку основних бальнеологічних курортних поселень Карпатського регіону.

Мета – дослідити розвиток основних бальнеологічних курортних поселень Карпатського регіону, окреслити передумови пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування та оздоровлення, а також проаналізувати роль бальнеологічних ресурсів у економічному розвитку регіону.

Матеріали і методи. У дослідженні використані загальнонаукові методи, зокрема аналітичний метод, методи порівняння та узагальнення. Проаналізовано дослідження інших науковців за схожою темою, розглянуто хімічний склад мінеральних вод санаторіїв та курортів досліджуваної території.

Результати. Доведено, що Карпатський регіон виступає головним центром бальнеолікування в Україні завдяки унікальним природним ресурсам, зокрема мінеральним водам з різноманітним хімічним складом, які мають значний лікувальний потенціал. Результати дослідження сприяють глибшому розумінню процесів становлення та подальшого розвитку основних бальнеологічних курортних поселень Карпатського регіону. Виявлено, що розвиток бальнеологічних курортів позитивно впливає на економічний розвиток регіону, сприяючи зростанню туристичного потоку, створенню нових робочих місць та покращенню інфраструктури.

Перспективи досліджень. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на вивчення ефективності різних методів бальнеолікування, розробку нових терапевтичних програм та стратегій для підвищення привабливості Карпатського регіону як центру санаторно-курортного лікування в Україні. Також важливо дослідити можливості інтеграції бальнеологічних курортів у загальну стратегію сталого розвитку регіону, враховуючи екологічні та соціально-економічні аспекти.

Ключові слова: санаторно-курортної сфера, мінеральні води, курортні території.

Summary. *Introduction. The issue of the development of the main balneological resort settlements of the Carpathian region has been studied. The research uses general scientific methods, in particular the analytical method, methods of comparison and generalization. The prerequisites for the priority development of the system of sanatorium-resort treatment and improvement in the Carpathian region are outlined. It has been proven that the Carpathian region is the main center of balneotherapy in Ukraine. The results of this study contribute to a deeper understanding of the processes of formation and further development of the main balneological resort settlements of the Carpathian region.*

Purpose. The purpose is to study the development of the main balneological resort settlements of the Carpathian region, to outline the prerequisites for the priority development of the system of sanatorium-resort treatment and health, as well as to analyze the role of balneological resources in the economic development of the region.

Materials and methods. The study uses general scientific methods, in particular the analytical method, methods of comparison and generalization. The research of other scientists on a similar topic is analyzed, the chemical composition of mineral waters of sanatoriums and resorts of the studied area is considered. Results. It has been proved that the Carpathian region is the main center of balneotherapy in Ukraine due to its unique natural resources, in particular mineral waters with a variety of chemical compositions, which have a significant therapeutic potential.

The results of the study contribute to a deeper understanding of the processes of formation and further development of the main balneological resort settlements of the Carpathian region. It has been found that the development of

balneological resorts has a positive effect on the economic development of the region, contributing to the growth of tourist flow, creating new jobs and improving infrastructure.

Research prospects. Further research can be aimed at studying the effectiveness of various methods of balneotherapy, developing new therapeutic programs and strategies to increase the attractiveness of the Carpathian region as a center of sanatorium-resort treatment in Ukraine. It is also important to explore the possibilities of integrating balneological resorts into the overall strategy of sustainable development of the region, taking into account environmental and socio-economic aspects.

Key words: *sanatorium and resort sphere, mineral waters, resort areas.*

Постановка проблеми. Концепція розвитку санаторно-курортної сфери передбачає створення ефективної моделі управління на ринку санаторно-курортних послуг. Нині необхідно здійснювати планування розвитку санаторно-курортних територій з урахуванням географічних та ландшафтно-екологічних особливостей, яке зумовлено тенденціями соціально-економічного розвитку суспільства. Карпатський регіон традиційно є регіоном, де стан санаторно-курортної справи був і залишається одним з кращих в Україні. Регіон представлений цілющими мінеральними водами різного хімічного складу, родовищами лікувальних грязей та озокериту, чистим гірським повітрям, багатою рослинністю та різноманітністю ландшафтів. Значний природно-ресурсний потенціал

Карпатський регіон, завдяки своєму вигідному розташуванню в центрі Європи, відіграє стратегічну роль у розвитку санаторно-курортної сфери. Унікальне поєднання природних умов, багаторічного досвіду у сфері рекреації, висококваліфікованого трудового потенціалу та наявності розвиненої інфраструктури створює сприятливі передумови для формування сучасної системи оздоровлення та лікування. Ця система

орієнтована як на задоволення потреб внутрішніх споживачів, так і на залучення іноземних туристів, зацікавлених у високоякісних послугах і природному лікуванні.

Крім того, природні багатства регіону, зокрема мінеральні води, термальні джерела, лікувальні грязі, чисте гірське повітря та мальовничі ландшафти, забезпечують конкурентні переваги Карпат у розвитку медичного та екологічного туризму. Досвід місцевих громад у сфері гостинності та багата культурна спадщина є додатковими чинниками, які сприяють інтеграції регіону в міжнародний ринок рекреаційних послуг.

Значна увага має приділятися модернізації санаторно-курортної інфраструктури, розширенню спектра послуг і впровадженню інноваційних технологій у сфері лікування та оздоровлення. Залучення інвестицій, створення якісних маркетингових стратегій і просування регіональних брендів також сприятиме підвищенню туристичної привабливості Карпатського регіону на світовій арені.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Санаторно-курортні заклади зазнали значних змін через припинення державного фінансування і перехід на самоокупність, що вплинуло на їхню діяльність і спричинило акціонування багатьох із них. Частина установ втрачає статус лікувально-оздоровчих через невідповідність сучасним стандартам, що актуалізує їх трансформацію у wellness- і SPA-центри.

Такий формат орієнтований на сучасні потреби клієнтів, які цінують поєднання відпочинку, догляду за здоров'ям та профілактики. Для успіху важливо модернізувати інфраструктуру, запровадити нові технології, розширити спектр послуг і активізувати просування закладів. Це дозволить адаптуватися до ринку та сприятиме розвитку оздоровчого туризму.

Wellness послуги своєю специфікою привернули увагу багатьох українських вчених. Бейдик О. О. у своїй роботі [1] зазначає, що розвиток туризму в Україні має значний потенціал, особливо в контексті

використання природних ресурсів для оздоровлення та відпочинку. Ведмідь Н.І. [3] аналізує управлінські аспекти функціонування санаторно-курортних закладів. Автор розглядає питання підвищення якості сервісу та ефективності управління, що є ключовими для успішного розвитку бальнеологічних курортів. Мазур Ф.Ф. [8] досліджує соціально-економічні фактори, що впливають на розвиток рекреаційної індустрії. Миронов Ю. Б. [9, 10] розглядає методи регулювання та прогнозування туристичного попиту. Автор зазначає, що сталий розвиток туризму, включаючи бальнеологічні курорти, вимагає комплексного підходу до планування та управління. Смирнов І. Г. і Любіцева О. О. [11; 12] аналізують розвиток туристичних дестинацій на прикладі Кам'янця на Поділлі. Автори досліджують різні види туризму, що можуть бути інтегровані в розвиток бальнеологічних курортів та вивчають вплив відкладеного попиту на розвиток туризму, а також зазначають, що після пандемії COVID-19 зростає попит на оздоровчий туризм, що створює нові можливості для розвитку бальнеологічних курортів. Проте у дослідженнях існує низка питань, що потребують подальших досліджень зокрема й планування розвитку курортних територій та інші.

Метою даного дослідження є всебічне вивчення розвитку ключових бальнеологічних курортних поселень Карпатського регіону. Особлива увага приділяється визначенню передумов для пріоритетного розвитку системи санаторно-курортного лікування та оздоровлення. Крім того, дослідження спрямоване на аналіз ролі бальнеологічних ресурсів у стимулюванні економічного зростання регіону.

Матеріали і методи. У ході дослідження застосовано широкий спектр загальнонаукових методів, включаючи аналітичний метод, методи порівняння та узагальнення. Проведено детальний аналіз наукових праць інших дослідників, що вивчали схожі теми. Особлива увага приділена хімічному складу мінеральних вод, які використовуються в санаторіях та

курортах досліджуваної території з акцентом на джерелах на території Закарпатської області. Аналіз також охоплює економічні аспекти, зокрема роль бальнеологічних ресурсів у розвитку регіональної економіки.

Виклад основного матеріалу. Територія Карпатського регіону становить 6,2% від площі України [4]. Важливо здійснювати таку стратегію природокористування Карпатського регіону, яка б забезпечувала інтегральне управління екосистемами, охорону від виснаження і забруднення, а також постійний контроль за змінами природних і антропогенних процесів у навколишньому природному середовищі.

Карпатський регіон є ключовим осередком бальнеологічного лікування в Україні. Основою для розвитку курортології в цьому регіоні служить багатство мінеральних вод. У Карпатах зосереджено понад 800 джерел і свердловин лікувальних мінеральних вод різних типів, із загальним дебітом понад 57,5 тис. м³ на добу, що становить 15% від загального дебіту мінеральних вод в Україні. Проте на сьогодні рівень їхнього використання залишається недостатнім.

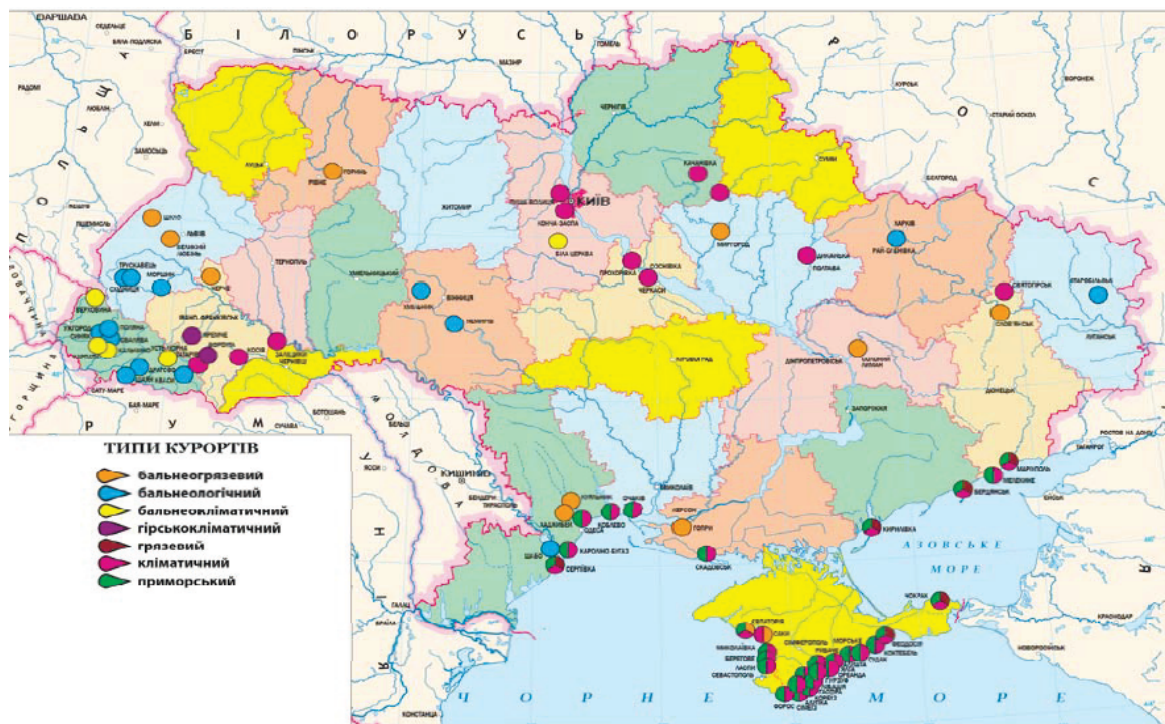

Рис. 1. Карта курортів України

Джерело: карта [7]

Мінеральні води Карпатського регіону класифікують за фізико-хімічними властивостями на кілька основних груп:

Мінеральні води без специфічних компонентів і властивостей. Їх лікувальний ефект залежить від іонного складу та загальної мінералізації. Найбільші запаси таких вод знаходяться у Львівській області, де діють курорти Трускавець і Моршин, які спеціалізуються на лікуванні захворювань травної системи та обміну речовин, а Трускавець додатково лікує жовчні шляхи [4].

Вуглекислі води, переважно розташовані у Закарпатській області, є основою курортів Свалявської групи, а також Соймів, Шаяна та Квасів. Ці курорти зосереджені на терапії травної, сечостатевої, серцево-судинної та нервової систем. Невеликі запаси є також в Івано-Франківській і Чернівецькій областях [4].

Сірководневі (сульфідні) води. Їхні родовища зосереджені у Львівській області (курорти Любінь Великий, Шкло, Немирів), Івано-Франківській області (Черче) та Закарпатті (Синяк). Курорти спеціалізуються на лікуванні нервової системи, опорно-рухового апарату, кровообігу, урологічних і дерматологічних захворювань [4].

Залізисті води, знайдені в Чернівецькій і частково Закарпатській областях, не використовуються для курортів через обмеженість ресурсів [4].

Бромні, йодні та йодобромні води трапляються в усіх областях Карпатського регіону [4].

Кремнисті термальні води з температурою +38°C–60°C зосереджені лише в Закарпатті [4]. На їх базі працюють санаторії Боржава і Теплиця, які лікують захворювання нервової, серцево-судинної, дихальної систем, опорно-рухового апарату та гінекологічні хвороби.

Миш'яковмісні води знайдені лише у Рахівському районі Закарпаття. Курорт Кваси спеціалізується на лікуванні нервової системи, кровообігу та опорно-рухового апарату [4].

Радонові води виявлені в Берегівському та Рахівському районах Закарпатської області [4].

Борвмісні води поширені у Свалявському районі Закарпаття, однак на їх основі курорти не створені [4].

Мінеральні води з органічними речовинами, серед яких найвідомішою є «Нафтуся» Трускавця та Східниці. Вона використовується для лікування травної системи, сечостатевого органів і цукрового діабету. Невеликі запаси є також в Івано-Франківській та Закарпатській областях [4].

Найбільшою кількістю джерел та свердловин в Карпатському регіоні володіє Закарпатська область (51% загальної кількості регіону). У Львівській області зосереджено 26% водопунктів, в Івано-Франківській області – 13%, а в Чернівецькій – 10%. На Закарпатську область припадає майже 64% сумарного дебіту цих вод [4; 8]. Природний потенціал грязелікування Карпатського регіону забезпечується запасами торфових лікувальних грязей. До них відносять торф із високим вмістом (понад 25%) і мірою розкладу (понад 40%) органічних речовин.

Найбільш цінними є гіпсові та купоросні торфи з мінералізованим грязьовим розчином (понад 2 г/дм³). У Карпатському регіоні геологічні запаси торфових грязей становлять 1402 тис. м³. Найбільші запаси зосереджені у Львівській області, за нею йдуть Івано-Франківська та Чернівецька області. Найбільше родовище — Моршинське, де запаси грязей складають 239 тис. м³ [4; 8]. На базі цих родовищ функціонують грязебальнеологічні курорти Черче в Івано-Франківській області та Любінь Великий у Львівській області. Грязі також використовуються як додатковий метод лікування на курортах Моршин, Трускавець, Шкло та Немирів у Львівській області. Ці курорти спеціалізуються на лікуванні

захворювань периферичної нервової системи, опорно-рухового апарату, жіночих статевих органів, урології та шкіри.

У Карпатському регіоні також є значні запаси озокериту. Тут розташовані найбільші у світі Бориславське (експлуатується з 1856 року) та Трускавецьке родовища. У Львівській області озокерит також виявлено у смт Стара Сіль та с. Івана Франка. Курорт Солотвино в Закарпатській області використовує специфічні властивості мікроклімату соляних копалень та солоних озер для лікування хронічних неспецифічних захворювань легень, зокрема бронхіальної астми. Тут також сприятливі кліматичні умови для розвитку гірського кліматичного лікування.

Розвиток санаторно-курортної діяльності в Карпатському регіоні підтримується наявністю найбільш розвинутої в Україні санаторно-курортної інфраструктури. Загалом частка спеціалізованих закладів розміщення в Карпатському регіоні є незначною. Станом на 2021 рік їх кількість становить 150 (8% від загальної кількості по Україні) [5]. Більшість санаторно-курортних закладів Карпатського регіону — це лікувальні заклади (87 або 58%), представлені санаторіями, пансіонатами з лікуванням, санаторіями-профілакторіями. Львівська область має чітку лікувальну спеціалізацію — 77,6% (45) лікувальних і 22,4% (13) оздоровчих підприємств. В інших областях Карпатського регіону кількість лікувальних і оздоровчих підприємств приблизно однакова. В Івано-Франківській області є по 15 лікувальних і оздоровчих підприємств, у Закарпатській — 23 і 32, у Чернівецькій — 3 і 4 відповідно [4; 5; 8]. Найбільше лікувальних закладів у Львівській області, а найбільша частка оздоровчих закладів розташована в Закарпатській області.

У Карпатському регіоні розташовано 65 санаторіїв, що становить 35% від загальної кількості в Україні. З них 84% призначені для дорослих і лише 16% для дітей. Більше половини санаторіїв знаходяться у Львівській

області — 58% (38). Закарпатська область має понад 28% (18), Івано-Франківська — 11% (7), а Чернівецька — 3% (2) [5].

З 14 пансіонатів з лікуванням в Україні, половина розташована в Карпатському регіоні: 4 в Івано-Франківській області, 2 – у Львівській і 1 – у Закарпатській. Крім того, у Закарпатській області знаходяться 3 з 13 дитячих оздоровчих закладів України. У Карпатському регіоні майже не залишилося санаторіїв-профілакторіїв.

Більшість курортів у Карпатському регіоні невеликі, зазвичай з одним санаторієм, деякі мають 2-4 заклади. У Львівській області є два середніх і один великий курорт: Моршин, Східниця та Трускавець, з 9, 7 і 24 санаторно-курортними закладами відповідно. Львівська область лідирує за кількістю санаторіїв, маючи понад половину всіх закладів (56%), з яких майже 30% зосереджено в Трускавці. У Закарпатській області знаходиться 26% санаторіїв, в Івано-Франківській — 14%, а в Чернівецькій — лише 4% [5].

Основні бальнеологічні курорти Закарпатської області

Поляна. Село Поляна розташоване у вузькій долині, оточеній лісами, за 10 км від Сваляви, на висоті 320-340 м н. р. м, між Полонинським і Вулканічним хребтами Карпат. У ХІХ ст. тут з'явилися перші спа та цехи з розливання мінеральної води. Основою лікування є мінеральні води «Поляна квасова» та «Поляна купель», які мають високу концентрацію мінералів і вуглекислоти. На курорті працюють санаторії «Поляна» та «Сонячне Закарпаття», де лікують хворих з хронічними захворюваннями органів травлення. Окрасою села є рекреаційний лісосадопарк на горі Лиса, площею 157 га. Водопрояви на території санаторію «Поляна» розвідані за рахунок декількох свердловин, в межах яких глибина залягання вод сягає до 120 м, а мінералізація 9,6-10,6 г/дм³. Майже ідентичним є хімічний склад мінеральних вод у межах водопрояву на території санаторію «Сонячне Закарпаття»: мінералізація 10 г/дм³, а у

відсоткове відношення аніонів та катіонів має наступний вигляд – HCO_3 89, Cl 11 | Na 95 Ca 3 Mg 1 K 1 [2].

Солочин. Поселення Солочин вперше згадується в історичних документах 1430 року як володіння роду Другетів. Назва села походить від слів «солоч» (сіль) та «солончак» (грунт, насичений мінеральними водами). У цій місцевості є 15 джерел мінеральних вод. Біля підніжжя гори Тесаник знаходиться джерело цілющої сірководневої води, а в урочищі Біласовиця – джерело мінеральної води «Вовків квас». Мінеральна вода «Лужанська», що знаходиться на території санаторію «Квітка полонини», та «Кришталеве джерело» використовуються для пиття, вуглекислих мінеральних ванн, кишкових промивань, інгаляцій та інших методів лікування. Джерела мінеральних вод у с. Солочин мають значно менші показники мінералізації вод порівняно з водами в с. Поляна: від $0,7 \text{ г/дм}^3$ до $5,4 \text{ г/дм}^3$, але йонний склад пропорційно схожий [2].

Карпати. Село Карпати, яке колись було частиною Чинадійова, налічує всього 235 жителів. Незважаючи на невеликий розмір, воно відоме в Україні завдяки палацу графів Шенборнів кінця XIX століття та санаторію «Карпати». Цей санаторій спеціалізується на лікуванні захворювань кровообігу та нервової системи. Лікувальна база включає водолікарню з мінеральними кремнієвими ваннами, вихровими ваннами, лікувальними душами та іншими процедурами. У басейні та сауні проводяться сеанси гідрокінезотерапії.

Шаян. Мінеральні джерела на південно-східних околицях Вишкова відомі з 1753 року. У 1818 році тут заснували купальню «Замкова купіль». У 1952 році відкрили будинок відпочинку, а в 1957 році – санаторій. Санаторій «Шаян» розташований за 18 км від Хуста, на висоті 210 м над рівнем моря, біля підніжжя гори Великий Шаян. Місцевий мікроклімат м'який і безвітряний. Основою лікування є вуглекисла гідрокарбонатно-натрієво-кремнієва вода «Шаянська», яка за властивостями схожа на води

«Боржомі» та «Віші-Селестон». Мінералізація вод, які розвідані на території Вишкова має досить значний діапазон значень, від 0,4 г/дм³ в межах санаторію «Шаян» до 125 г/дм³ в його околицях. Глибина залягання мінеральних вод також сильно різниться – від 70 до 1271 м, а дебіт сягає до 90 м³ на добу з одного джерела [2].

Кваси. Кваси – це низькогірний курорт, розташований на висоті 560 м над рівнем моря в долині річки Чорна Тиса, за 15 км від Рахова. Село оточене найвищими вершинами Карпат – Петросом і Говерлою, а неподалік знаходяться гірськолижний курорт Драгобрат та водоспад Труфанець. Перша письмова згадка про Кваси датується 1684 роком. Назва походить від слова «квасна вода», що на Гуцульщині означає мінеральну воду. У Квасах є понад 80 мінеральних джерел, місцева вода належить до типу «Єсентуки». Родовища мінеральних вод розташовані по обидва береги річки Чорна Тиса та біля підніжжя гори Веснярка. Води Квасів мають різний хімічний склад: калієво-кальцієві, кремнієво-залізні, гідрокарбонатно-натрієві та сірководневі. Мінералізація вод коливається від 0,4 до 35,9 г/дм³, а дебіт окремих джерел сягає 124 м³ на добу [2]. Глибина залягання водоносного горизонту становить від 40 до 100 м, а місцями навіть 10 м. У Квасах працює санаторій «Гірська Тиса», який спеціалізується на лікуванні захворювань опорно-рухового апарату та нервової системи.

Курорт Синяк, розташований неподалік Мукачєво в долині річки Синявка, знаходиться в передгір'ї Вулканічного хребта Карпат. Відомо, що Шенборни сприяли розвитку курорту, збудувавши лікувальний корпус, купальню та душеве відділення. Сьогодні курорт приймає гостей у санаторії «Синяк», на базах відпочинку та в приватному секторі. Взимку тут працюють гірськолижні витяги. Ванни з Синяцькою мінеральною водою, що містить сірководень, рекомендуються для лікування захворювань опорно-рухового апарату, кістково-м'язової та нервової

систем, шкіри тощо. Глибина водоносного горизонту мінеральних вод у санаторії «Синяк» досягає 110 м, а дебіт окремих джерел становить 225 м³ на добу. Мінералізація невелика, у порівнянні зі значеннями в інших санаторіях, а проте йонний склад у пропорційному відношенні значно відрізняється з переважанням сульфат йонів: джерело №2 Санаторій «Синяк» має значення мінералізації 0,9 г/дм³ а співвідношення аніонів та катіонів наступне SO₄ 84 HCO₃ 14 Cl 2 | Ca 57 (Na+K) 35 Mg 18 [2].

Курорт Сойми, розташований на Міжгірщині, відомий з XVIII століття. Наприкінці XIX століття тут відкрили водолікарню, а в 1950-х роках побудували санаторій «Верховина». Місцеві хлоридно-гідрокарбонатні води, багаті на кальцій, залізо, цинк і марганець, використовуються для профілактики та лікування захворювань травної системи, цукрового діабету та дефіциту кальцію.

Село Келечин відоме трьома мінеральними джерелами, найпопулярніше з яких розташоване біля траси Воловець-Міжгір'я. Вучківське родовище славиться залізистою мінеральною водою та унікальним солоним гейзером, вода якого не придатна для пиття, але підходить для ванн. Мінералізація води варіюється від 0,4 до 1,8 г/дм³, а дебіт досягає 173 м³ на добу [2].

Селище Колочава відоме не лише музеями та історичними пам'ятками, але й найбільшим на Закарпатті покладом мінеральних вод. Маломінералізована хлоридно-гідрокарбонатно-кальцієво-магнієва вода насичує організм мікроелементами, виводить токсини та стимулює кислотність шлунку.

Село Ужок у XVIII-XIX століттях було відомим бальнеологічним курортом завдяки багатим родовищам мінеральних вод. На території курорту було 30 будинків для відпочиваючих, але під час Першої світової війни його зруйнували. Нині в селищі працює оздоровчий комплекс «Ужанські купелі», який пропонує широкий спектр SPA-процедур.

Основні бальнеологічні курорти Львівської області

Великий Любінь. Селище відоме своїм старовинним курортом з лікувальними сірководневими джерелами, описаними ще в 1578 році. Тут функціонує санаторій «Великий Любінь», де лікують захворювання серця, нервової системи, суглобів, гінекологічні та дерматологічні хвороби.

Моршин. Містечко, відоме з XV століття, перетворилося на елітний курорт за часів Австро-Угорщини. Пропонує лікування цілющою водою з трьох джерел, мінерально-хвойними та йодобромними ваннами, грязями. Лікують захворювання травної системи, сечовивідних шляхів, обміну речовин, алергії.

Східниця. Селище, розташоване в долині річки Східничанка, відоме своїми мінеральними водами та унікальним ландшафтом. Має 38 цілющих джерел та близько 20 бурових свердловин [8]. Лікують захворювання нирок, печінки, шлунка, малокрів'я, цукровий діабет.

Трускавець. Один з найдавніших бальнеологічних курортів Європи, відомий з 1462 року. Головний скарб – слабомінералізована вода «Нафтуся», яка лікує хвороби нирок, сечовивідних шляхів, травної системи, обміну речовин.

Основні курорти Івано-Франківської області

Яремче. Відомий кліматичний курорт у Карпатському національному природному парку, включає кілька населених пунктів і понад 40 туристичних закладів. Поруч знаходиться гірськолижний курорт «Буковель».

Черче. Бальнеогрязевий курорт на Опіллі, використовує сірководневі та сульфатно-кальцієві води для лікування захворювань опорно-рухового апарату, нервової системи та гінекологічних хвороб.

Мислівка. Низькогірний кліматичний курорт з санаторієм «Джерело Прикарпаття» та мінеральним джерелом, схожим на «Нафтуся». Гута Богородчанського району – початкова точка туристичних маршрутів.

Буковель. Сучасний гірськолижний та бальнеологічний курорт з лікуванням опорно-рухового апарату, шлунково-кишкового тракту та сечовивідних шляхів. Має SPA-центри та інші оздоровчі заклади [5].

Косів. Санаторій на базі соляних вод Банського озера, спеціалізується на лікуванні захворювань верхніх дихальних шляхів.

Шешори. Гуцульське село на висоті 600 м над рівнем моря, має статус курортного. Розташоване на території національного природного заповідника «Гуцульщина».

Висновки і перспективи подальших досліджень. Карпатський регіон є провідним центром бальнеологічного лікування в Україні завдяки унікальним природним ресурсам, зокрема мінеральним водам з різноманітним хімічним складом, а курортні поселення на території Карпатського регіону мають залишатися й надалі головними мотиваційними цінностями для розвитку санаторно-курортної сфери. Основою для завоювання конкурентних позицій на ринку рекреаційних послуг повинна стати подальша концентрація в регіоні таких ресурсів, як матеріально-технічних та фінансових, вкрай необхідних для створення конкурентоспроможного інноваційного санаторно-курортного продукту.

Розвиток бальнеологічних курортів позитивно впливає на економіку регіону, сприяючи зростанню туристичного потоку, створенню нових робочих місць та покращенню інфраструктури.

Мінеральні води Карпатського регіону мають значний лікувальний потенціал, що сприяє ефективному лікуванню різних захворювань. Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні ефективності різних методів бальнеолікування, розробці нових терапевтичних програм та інтеграції курортів у стратегію сталого розвитку регіону.

Література

1. Бейдик О. О., Сировець С. Ю., Зяблова А. О. Український туризм: приховані можливості та сучасні тенденції розвитку. *Географія та туризм*. 2015. Вип. 34. С. 12-26.
2. Білак С.П. Мінеральні води Закарпаття (хімічний склад, генезис, перспективи використання): монографія. Ужгород: Видавництво «ФОП Сабов А.М.», 2018. 182 с.
3. Ведмідь Н.І. Санаторно-курортний комплекс: сервісне управління: монографія. К. : КНТЕУ, 2013. 536 с.
4. Волкова І.І. Розвиток санаторно-курортної діяльності в Карпатському регіоні. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2017. Вип. 6. С. 143–152.
5. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2024).
6. Державне агентства України з туризму та курортів. URL: <http://www.tourism.gov.ua> (дата звернення: 15.11.2024).
7. Заваріка Г.М. Курортна справа: навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури», 2015. 264 с.
8. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону): навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2005. 96 с.
9. Миронов Ю.Б., Барна М.Ю. Дослідження сталого розвитку туризму в сучасній науковій парадигмі. Роль та значення індустрії туризму й гостинності у розвитку територій, громад, держави: монографія. Львів: ЛТЕУ, 2022. 264 с. С. 6–18.
10. Миронов, Ю. Б. Регулювання та прогнозування туристичного попиту в контексті сталого розвитку туризму. *Індустрія туризму і*

гостинності в Центральній та Східній Європі. 2024. (10). С. 17-23.
<https://doi.org/10.32782/tourismhospsee-10-3>.

11. Смирнов І. Г., Любіцева О. О. Розвиток Кам'янця на Поділлі, як комплексної туристичної дестинації: ресурси культурно-пізнавального, національно-патріотичного, містичного та меморіального туризму. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія*. Вип. 4 (81). 2021. С. 47–55.

12. Смирнов І., Любіцева О. Відкладений попит на туристичні послуги як чинник розвитку туризму в постпандемічний час у світі та в Україні. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2022. 5(1). С. 6–26. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.5.1.2022.2619937>.

13. Ткаченко Т. І., Козловський Є. В. Вплив глобальних дистрибутивних систем на розвиток сучасного туристичного бізнесу. *Економіка та держава*. 2018. № 6. С. 56–59.

14. Хоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К.: Центр учбової літератури, 2007. 311 с.

15. Lyubitseva O., Buchko Z., Patrusheva L., Kochetkova I. Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society*. 2023. 37(4). С. 103–125. <https://doi.org/10.24917/20801653.374.7>.

16. Mazaraki A., Kulyk M., Zubko T. Revenue forecasting scenarios for international hotel chains. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. 10(3). P. 207-214. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-207-214>.

References

1. Beydyk, O. O., Syrovets S. Y., Zيابlova A. O. (2015). Ukrainian Tourism: Hidden Opportunities and Modern Development Trends. *Geography and Tourism*. Issue. 34. pp. 12-26 [in Ukrainian].

2. Bilak, S.P. (2018). Mineral waters of Transcarpathia (chemical composition, genesis, prospects of use): monograph. Uzhhorod: FOP Sabov A.M. Publishing House, 182 p. [in Ukrainian].
3. Vedmid, N.I. (2013). Sanatorium-resort complex: service management: monograph. Kyiv: KNUTE Publ., 536 p. [in Ukrainian].
4. Volkova, I.I. (2017). Development of sanatorium and health resort activity in the Carpathian region. *The Herald of the Kharkov National University named after V.N. Karazina*, vol. 6(6). pp. 143–152 [in Ukrainian].
5. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
6. State Agency of Ukraine for Tourism and Resorts. URL: <http://www.tourism.gov.ua> [in Ukrainian].
7. Zavarika, G.M. (2015). Kurortna sprava: scien. manual. Kyiv: "Center for Educational Literature", 264 p. [in Ukrainian].
8. Mazur, F.F. (2005). Socio-Economic Conditions for the Development of the Recreational Industry (on the Example of the Carpathian Region): Study. Manual. K.: Center for Educational Literature, 96 p. [in Ukrainian].
9. Mironov, Yu.B., & Barna, M.Y. (2022). Study of sustainable tourism development in the modern scientific paradigm. The role and significance of the tourism and hospitality industry in the development of territories, communities, and the state: a monograph. Lviv: LTEU, 264 p. pp. 6–18 [in Ukrainian].
10. Mironov, Y. B. (2024). Regulation and forecasting of tourist demand in the context of sustainable tourism development. *Tourism and Hospitality Industry in Central and Eastern Europe*. (10). pp. 17-23. <https://doi.org/10.32782/tourismhospcee-10-3> [in Ukrainian].
11. Smirnov, I. G., & Lyubitseva, O. O. (2021). Development of Kamianets in Podillia as a complex tourist destination: resources of cultural-cognitive, national-patriotic, mystical and memorial tourism. *Bulletin of Taras*

Shevchenko National University of Kyiv. Geography. Vyp. 4 (81). pp. 47–55 [in Ukrainian].

12. Smirnov, I., & Lyubitseva, O. (2022). Deferred demand for tourism services as a factor in the development of tourism in the post-pandemic period in the world and in Ukraine. *Bulletin of the Kyiv National University of Culture and Arts. Series: Tourism.* 5(1). pp. 6–26. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.5.1.2022.261993>[in Ukrainian].

13. Tkachenko, T., & Kozlovskyi, Ye. (2018). The impact of global distribution systems on the development of modern tourism business. *Ekonomika ta derzhava.* Vol. 6. pp. 56–59 [in Ukrainian].

14. Khomenko, N.V. (2007). Recreational resources and balneology. Kyiv: Center for Educational Literature, 311 p. [in Ukrainian].

15. Lyubitseva, O., Buchko, Z., Patrusheva, L., & Kochetkova, I. (2023). Resource losses to Ukrainian tourism caused by full-scale Russian aggression. *Studies of the Industrial Geography Commission of the Polish Geographical Society.* 37(4). pp. 103–125. <https://doi.org/10.24917/20801653.374.7>.

16. Mazaraki, A., Kulyk, M., & Zubko, T. (2024). Revenue forecasting scenarios for international hotel chains. *Baltic Journal of Economic Studies.* 10(3). pp. 207-214. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-207-214>.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>